

Luther
95 têtele

LUTHER IRÁSAI.

Dr. Luther Márton
95 tétele.

Fordította :
TAKÁCS JÁNOS

BEVEZETÉS.

1517. október 31. a reformáció születésnapja. Ekkor tűzte ki Dr. Luther Márton a wittenbergi vártemplom ajtajára a 95 tételt. A protestantizmusnak — evangélikusoknak és reformátusoknak egyaránt — ez az egyetlen felekezeti jellegű ünnepe. Múltó tehát, hogy ennek az ünnepnek az eredetét, jelentőségét ismerjük: s hogy a 95 tételt a hívek széles rétege olvashassa. Ezért készült most ez a mindenki által hozzáférhető népszerű kiadás.

A 95 tétel kiszögezésének indító oka a X. Leo pápa által hirdetett búcsuval való sok visszaélés volt. 1517-ben X. Leo pápa általános búcsut hirdetett, hogy az épülő Szent Péter székesegyház befejezéséhez szükséges pénzt így előteremtse. A búcsú árusítását a pápa bérbe is adta Brandenburgi Albertnek, Mainz választófejedelemének és érsekének 30.000 forintért. Az üzletet a közismert Fugger bankház közvetítésével bonyolították le. A főárus egy Tetzl nevű dominikánus szerzetes volt.

Mi a búcsú? Katolikus felfogás szerint minden bűn maga után vonja a bűn súlyát, a vétket (culpa) és a büntetést (poena). A bűnbánat eltörli a vétket és az Istentől kiszabott örök büntetést. De a hívőnek itt e földön a gyónáskor is vezekelnie kell *ideiglenes* büntetésekért, amelyeket a pápa ró ki reá. A pápa ezeket az ideiglenes, emberek által kirótt büntetéseket elengedheti és megbocsájthatja. Ezt nevezik búcsúnak. A pápának ezen búcsuosztogató jogát még a

szerzetes Luther elismeri (61. tétel). A búcsú vásárlása — kat. felfogás szerint — megrövidíti a tisztítótüzből szenvedő lelkek szenvedését is.

A búcsucédulák árusítói azonban azzal hitegették a népet, hogy aki búcsút vásárol, annak általában minden bűnét megbocsájtja a pápa. (75. tétel, stb.) Aki tehát búcsút vásárol, annak már nincs szüksége bűnbánatra sem s ezzel egyúttal teljesen feleslegessé is vált Isten bűnbocsátó kegyelme.

Luther e visszaélések megszüntetését felettes egyházi hatóságától várta; annak azonban fontosabb volt a jövedelem, mint az igaz bűnbocsánat és a lelkek megtérítése. Püspökéhez intézett feljelentése teljesen hiábavalónak bizonyult. Hogy tehát a búcsuval való visszaélés dolgát tisztázhassa az illetékes körökben, saját nézetét 95 pontba foglalva a tudós világ elé terjesztette megvitatás végett. Vitatkozásra azonban nem jelentkezett senki. Ellenben tételei, alig két hét leforgása alatt, nyomtatásban elterjedtek egész Németországban.

A 95 tétel nem kidolgozott, könnyen érthető fejtetés, hanem csak vázlatos címek, amelyeket Luther nemsokára bővebben is megmagyarázott. Azt írja többek között X. Leo pápának: »...Csakis a mi magunk érdekében és oly alakban adtam ki azokat, hogy el sem tudom hinni, hogy azokat mindenki megérti; hiszen vitázó tételek azok és nem tanítások, hitcikkelyek, szokás szerint homályos és talányszerű fogalmazásban«.

A 95 tétel zúgó harsonája azonban rövidesen ledöntötte azt a magas falat — a pénzért adott bűnbocsánat elvét — amely a vágyódó, szegény lélek elől az Isten ingyenvaló, bűnbocsátó kegyelmét eltakarta és elzárta, — s újra felragyogtatta az egyszerű hívek elől elzárt isteni evangéliumnak fényét.

TAKÁCS JÁNOS.

VITATKOZÁS A BÚCSÚ EREJÉRŐL.

Az igazságérzettől s az igazság kiderítésének vágyától indítatva, az alábbi tételeket Wittenbergben, Luther Márton tisztelendő atya elnöklete mellett — aki a szabad művészetek és a szent teológia mestere s ugyanott ezeknek rendes tanára — megvitatjuk. Ennélfogva felhívjuk azokat, akik velünk személyesen nem vitatkozhatnak, tegyék meg ezt a távolból írásban. A mi Urunk Jézus Krisztus nevében. Ámen.

1. Amikor a mi Urunk és Mesterünk azt mondta: »Térjetek meg!«, azt akarta, hogy a hívek egész élete megtérés legyen.

2. Ezt az Igét nem vonatkoztathatjuk a szertartásos bűnbánatra,¹ (vagyis a fülbegyónásra és a papok szolgálata által kiszabott elégtételre).

3. De nem is vonatkozik kizárólag a belső bűnbánatra; sőt a benső bűnbánat mit sem ér, ha az nem nyilvánul meg külsőleg is a test különféle sanyargatásában.

4. Ez a büntetés tehát addig tart, míg az ember a maga bűnös énjét gyűlöli, vagyis a mennyek országába való bemenetelig.

5. A pápa nem enged és nem is engedhet el

¹ Katolikus felfogás szerint a bűnbánatnak három mozzanata van: 1. töredelem, 2. fülbegyónás, 3. a pap által kirótt szertartásos cselekedetek elvégzése. — Eleinte még Luther is ezt a felfogást vallotta (7. tétel).

semmiféle büntetést, csak azt, amit vagy a maga vagy a kánonok rendelkezése alapján kiszabott.

6. A pápa nem bocsáthat meg egy vétket sem, legfeljebb kihirdeti és megerősíti az Isten bocsálatát; vagy pedig bocsálatot oszt bizonyos, az ő hatáskörébe tartozó esetekben s aki ezt nem ismeri el, annak vétkes tartozása éppenséggel megmarad.

7. Isten is csak úgy bocsájtja meg az embernek az ő vétkeit, ha őt megalázva mindenben alárendeli a papnak, az Ő helytartójának.

8. A bünbánati törvények csakis az élőkre vonatkoznak s ezek alapján nem szabad a holtakat semmiféle *büntetéssel* sújtani.

9. Ennélfogva a Szent Lélek igen jót tesz velünk a pápa révén, aki az ő rendelkezéseiből kihagyta a halál és az utolsó gyötrődés hitcikkelyét.

10. Gonosz esztelenséggel járnak el azok a papok, akik a haldoklóktól még a tisztítótűzben is megkövetelik az egyház által kirótt vezeklést.

11. Azt a konkolyt, miszerint az egyház által kirótt büntetés átváltoztatható tisztítótűzbeli büntetéssé — úgy látszik — akkor vetették el, amikor a püspökök aludtak.

12. Régente az egyház által kirótt büntetéseket nem is a feloldozás után, hanem az előtt szabták ki, hogy ezzel a töredelem őszinte voltát próbára tegyék.

13. A haldoklókat a halál mindentől feloldja; ők az egyházi rendelkezések számára már meghaltak s ezzel, igazság szerint, már el is nyerték a feloldozást.

14. Ha a haldokló szeretete és büntől való megtisztulása csak részleges, akkor ez szükségszerűleg nagy félelmet von maga után, és pedig annál nagyobb, minél fogyatékosabb az előbbi.²

² J. Ján. 4:18.

15. Ez a félelem és rettegés már magában véve is (hogy mást ne is említsek) elég arra, hogy a tisztítótűz kínját előidézzé, mert ez a kétségbeesés borzalmaival határos.³

16. Ugy látom, hogy pokol, tisztítótűz és ég úgy különböznek egymástól, mint kétségbeesés, kétségkedés és üdvbizonyosság.

17. Ugy látszik, a lelkeknek a tisztítótűzben éppen úgy szükségük van a szeretet növekedésére, mint a félelem csökkenésére.

18. Ugy látszik, hogy sem érveléssel, sem pedig írásbeli adatokkal nem bizonyították be azt, hogy ezek (*t. i. a lelkek*) az érdem és a szeretetben való növekedés állapotán kívül volnának.

19. Ugy látszik, azt sem igazolták még be, hogy ők mindnyájan bizonyosak lennének üdvösségük felől (s arra nézve biztosítékuk is volna) — habár mi erről teljesen meg vagyunk győződve.

20. A pápa tehát az »összes büntetések elengedése« alatt csak az általa kiszabott összes büntetést érti, nem pedig általában mindet.

21. Ennélfogva tévednek azok a búcsuhirdetők, akik azt tanítják, hogy a pápa búcsuja az embert általában minden büntetés alól feloldja és üdvözíti.

22. Éppen ellenkezőleg; a tisztítótűzben egy olyan büntetést sem enged el a lelkeknek, amelyet nekik az egyházi törvények értelmében ebben az életben kellett volna levezekeelniök.

23. De ha már valakinek általában minden büntetés elengedhető volna, akkor is bizonyos, hogy csak a legtökéletesebbek, vagyis igen kevesen részesíthetők ebben.

³ A tisztítótűz nem külső kín, hanem belső gyötrellem.

24. Természetesen az emberek nagy részét rászedi, amikor nekik minden megkülönböztetés nélkül, nagyhangúan ígérk a büntetések alól való felmentést.

25. Amilyen hatalma van a pápának a tisztítótűz felett általában, éppen olyan van bármely püspöknek vagy lelkipásztornak is a maga püspökségében, illetőleg gyülekezetében.

26. Nagyon jól teszi a pápa, hogy a lelkeknek nem a kulcsok hatalmánál fogva — amivel nem is rendelkezik — hanem a közbenjáró segedelem útján oszt bocsánatot.

27. Emberi balgaságot hirdetnek, amikor azt mondják, hogy mihielyt a ládába dobott garas megcsörren, a lélek azonnal a mennybe száll.⁴

28. Annyi bizonyos, hogy a garasnak a ládában való megcsörrenésével nagyra nőhet a haszonlesés és kapzsiság; az egyházi közbenjáró segedelem *eredménye* azonban egyedül Isten jótetszésétől függ.

29. Ki tudja, hogy vajjon minden lélek vágyódik-e a tisztítótűzben a megváltás után, amint az — a legenda szerint — sz. Severinussal és Paschalissal megtörtént.⁵

30. Senki sem bizonyos a maga bűnbánata őszinte volta felől, még kevésbbé *lehet bizonyos* a bocsánat teljes elnyerése felől.

31. Amilyen ritka az igaz bűnbánó, éppen olyan ritka az, aki igazi búcsut nyer; ez tehát a legritkább.

⁴ Tetzel pénzesládájára ez volt felírva: »Akinek pénze a ládában cseng, Annak lelke menyországban leng«.

⁵ Szent Severinus és Paschalis pápa a legenda szerint önként tovább maradtak a tisztítótűzben, hogy teljes üdvösséget nyerhessenek.

32. Aki bűnbocsátó cédulákkal akarja elnyerni az üdvbizonyosságot, az tanító-mestereivel együtt örökre elkárhozik.

33. Óva őrizkedjünk azoktól, akik azt tanítják, hogy a pápa búcsuja Istennek ama legdrágább ajándéka, amely helyreállítja a jó viszonyt Isten és ember között.

34. Mert ez a bűnbocsátó kegyelem (t. i. a pápáé) csak az embertől elrendelt, szertartásos elégtétellel kapcsolatos büntetésekre vonatkozik.

35. Keresztyénietlen tant hirdetnek azok, akik azt tanítják, hogy azoknak, akik a lelkeket ki akarják váltani a tisztítótüzből, vagy akik confessionalekat⁶ vásárolnak, azoknak nincsen szükségük töredelemre.

36. Minden igaz bűnbánó keresztyén elnyeri a büntetéstől és a büntől való teljes feloldozást, s ez őt a bűnbocsátó cédulák nélkül is megilleti.

37. Minden igaz keresztyén — akár él, akár már halott — részese a Krisztus és az egyház minden lelki javainak, amelyeket Isten ugyancsak bűnbocsátó cédulák nélkül adott.

38. Mégis a pápa bűnbocsánatát és ajándékát semmiképpen sem szabad megvetnünk, mert — amint mondtam — az az isteni bűnbocsánat kihirdetése.

39. Még a legképzettebb teológusnak is igen nehéz feladatot ad, hogy a búcsú bőséges áldásaival egyidejűleg magasztalja az igaz töredelem szükséges voltát a nép előtt.

40. Az igaz töredelem keresi és szereti a bűn-

⁶ Confessionale-k: kiváltságok: Pl.: szabadon választja meg valaki magának azt a gyóntató atyát, akinek különös hatalom adatott a feloldozásra.

tetést, a búcsú kegye azonban felment s meggyűlölteti a büntetést, vagy legalább is alkalmat szolgáltat erre.

41. Óvatosan kell hirdetnünk a pápa búcsuját, hogy a nép félre ne értse s a keresztyén szeretet más egyéb jócselekedeteinél többre ne becsülje.

42. Fel kell világosítani a keresztyéneket, hogy a pápa véleménye szerint a búcsuvásárlás semmilyen tekintetben nem állítható egy sorba az irgalmasság cselekedeteivel.

43. Fel kell világosítani a keresztyéneket, hogy jobb dolgot művel az, aki a szegénynek alamizsnát ad, vagy a nyomorgót segíti, mint az, aki búcsut vásárol.

44. Ugyanis a szeretet gyakorlása által növekszik a szeretet s az ember jobbá lesz; míg a búcsú csak a büntetés alól menti fel s nem teszi jobbá az embert.

45. Fel kell világosítani a keresztyéneket, hogy aki a szeme előtt levő nyomorgót elkerüli és búcsut vásárol, az nem a pápa búcsuját, hanem Isten haragját vonja magára.

46. Fel kell világosítani a keresztyéneket, hogy — hacsak nem dúslakodnak a feleslegben — mindazt, ami az életfenntartáshoz szükséges, kötelesek háznépük javára fordítani és semmi esetre sem búcsura tékoználni.

47. Fel kell világosítani a keresztyéneket, hogy a búcsuvásárlás nem kötelező, hanem önkéntes dolog.

48. Fel kell világosítani a keresztyéneket, hogy a pápa a búcsú osztogatásánál inkább kívánja az áhítatos imádságot — mivel neki is szüksége van reá — mint a pénzt.

49. Fel kell világosítani a keresztyéneket, hogy a pápa búcsuja akkor hasznos, ha nem abba vetjük bizodalmunkat; de semmi sem ártalmasabb, mint ha miatta mellőzzük az Isten félelmét.

50. Fel kell világosítani a keresztyéneket, hogy ha a pápának tudomása volna a búcsu-hirdetők zsarolásairól, akkor inkább porig égetné a Szent Péter székesegyházat, mintsem hogy az ő juhainak bőréből, húsából és csontjából építtesse fel azt.

51. Fel kell világosítani a keresztyéneket, hogy a pápa — ami hozzá méltó is — szívesen segítené a saját pénzével s ha kell, még a Szent Péter székesegyház eladásával is azokat, akiknek legtöbbjétől egyes búcsuhirdetők kicsikarták a pénzt.

52. Hiú önámítás a bűnbocsátó levelek által való üdvösségben bizakodni, még akkor is, ha a búcsu-biztos, sőt ha maga a pápa a lelkével kezeskednék is érte.

53. Krisztus és a pápa ellenségei azok, akik a búcsú hirdetése miatt Isten ígését más templomokban teljesen elnémitják.

54. Isten ígéjének joga szenved csorbát, ha a prédikációban ugyanannyi, vagy több időt szentelünk a búcsunak, mint Isten ígéjének.

55. A pápa véleménye magátólértetődő, miszerint: ha a csekély értékű búcsut egy haranggal, egy pompával, egy szertartással ünneplik, akkor a legfőbb dolgot, az evangéliumot száz haranggal, száz pompával, száz szertartással kell hirdetni.

56. Az »egyház kincsét« — amelyből a pápa a búcsut osztogatja — nem jelölték meg kellő pontossággal és nem ismertették *elég világosan* Krisztus népe előtt.

57. Hogy itt nem múlandó javakról van szó, az világos, mert — tudjuk — a legtöbb igehirdető nem egykönnyen osztogatja az ilyeneket, hanem inkább halomra gyűjti.

58. Nem is a Krisztus és a szentek érdemei,⁷ mert azok mindenkor, a pápa hozzájárulása nélkül is,

munkálják a belső ember számára a kegyelmet, a testi ember számára pedig a keresztet, halált és poklot.

59. Szent Lőrinc mondta: az egyház kincse a szegények; de ő a maga korában szokásos kifejezéssel élt.

60. Megfontolás alapján állítjuk, hogy az a kincs az egyháznak (Krisztus érdeme alapján ajándékozott) kulcsai.

61. Világos, hogy a kanonikus esetekben való bűnbocsánatra elég a pápa hatalma magában véve is.

62. Az egyház igazi kincse az Isten kegyelmének és dicsőségének legszentebb evangéliuma.

63. Természetesen ez a leggyűlöltebb, mert ez teszi az elsőket utolsókká.

64. A búcsú kincse ellenben méltán a legkedveltebb, mert ez teszi az utolsókat elsőkké.

65. Az evangélium kincsei tehát olyan hálók, amelyekkel egykor a *gazdag* embereket halászták.

66. A búcsú kincsei pedig olyan hálók, amellyel ma az emberek gazdagságát halásszák.

67. Az a búcsú, amelyről a búcsúhirdetők azt hirdetik, hogy az a legnagyobb áldás, — valóban az, de csak a kereset szempontjából.

68. A valóságban azonban Isten kegyelméhez és a kereszt üdvéhez mérten a legeslegkisebb.

69. A püspökök és a lelkipásztorok mégis kötelesek az apostoli búcsú biztosainak teljes tisztelettel szabad tért engedni.⁸

⁷ Katolikus felfogás szerint Krisztus és a szentek felesleges jócselekedeteit a pápa osztogathatja, eladhatja, hogy azok által mások üdvözülhessenek.

⁸ Luther még meg van győződve a pápa jóhiszeműségéről.

70. De sokkal inkább kötelesek nyitott szemmel és nyitott füllel ügyelni arra, hogy ezek ne a maguk álmaikat hirdessék a pápa megbízása helyett.

71. Aki az apostoli bűnbocsánat ellen beszél, legyen átkozott és kárhozott.

72. Ellenben áldott legyen, aki a búcsuhirdető merész és önkényes beszédét gondosan ellenőrzi.

73. A pápa is jogosan sujtja átkával azokat, akik a bűnbocsánattal kapcsolatban bárminemű csalást követnek el.

74. Még inkább sujtja átkával azokat, akik a bűnbocsánat leple alatt a szent szeretet és igazság rovására követnek el csalást.

75. Bolondság azt hinni, hogy a pápai bűnbocsánat feloldozhatja az embert még akkor is, — hogy képtelenséget mondjunk — ha az Isten anyját szep-
lősitette is meg.

77. Ellenkezőleg, azt állítjuk, hogy a pápa bűnbocsánata még a legcsekélyebb bűnt sem törölheti el.

77. Az a szóbeszéd, hogy maga szent Péter sem oszthatna nagyobb kegyelmet — ha ő most pápa volna — káromlás szent Péter és a pápa ellen.

78. Ellenkezőleg állítjuk, hogy ő is, meg bármely pápa is külön kegyelemmel rendelkezik, t. i. az evangéliummal, a kegyelmi erővel, a gyógyítás adományaival, stb. I. Kor. 12.

79. Aki azt állítja, hogy a pápai címerrel ellátott magasztos kereszt felér Krisztus keresztyével, — káromlást szól.

80. S ezért felelősséggel tartoznak azok a püspökök, lelkipásztorok és teológusok, akik eltűrik, hogy a nép előtt ilyeneket beszéljenek.

81. A bűnbocsánatról való szemtelen beszéd

okozza azt, hogy a pápa méltóságát még tudós férfiak is csak nehezen tudják megvédelmezni a rágalmakkal s az egyszerű hívek bizony fogas kérdéseivel szemben.

82. Például: Ha a pápa a székesegyház felépítéséhez szükséges nyomorult pénzért — ami gyenge indokolás — számtalan lelket vált ki a tisztítótűzből, akkor miért nem üríti ki a tisztítótűzet a szentesítés szeretetre és a lelkek iszonyú gyötrődésére való tekintettel, — ami pedig mindennél igazságosabb indokolás lenne?!

83. Vagy pedig miért vannak meg még mindig a halotti misék és évforduló ünnepek és miért nem adja vissza vagy miért nem engedi, hogy visszavegyék a halottakért tett adományokat, ha most a megválttakért való imádkozás már ugyis feleslegessé vált?

84. Azután az Istennek és a pápának mácsoda új kegyelme az, miszerint megengedi, hogy a hitetlen és istenkáromló, pénzével kiválthatja a hívő és Isten előtt kedves lelket, — és ugyanakkor az istenfélő, drága lelket az ő kínjaira való tekintettel, szeretetből, ingyen még sem szabadítják ki?

85. Ha pedig a bűnbánati törvények — nem ugyan a gyakorlat, hanem a dolog természeténél fogva — valóban elavultak és megszűntek, akkor miért adnak pénzért ezek alól feloldozást, éppen úgy, mintha érvényben volnának?

86. Továbbá: Miért nem építi fel a pápa — akinek vagyona ma felülmúlja a dúsgazdag Crassusok⁹ kincsét is — szent Péternek legalább azt az egy székesegyházát inkább a maga, mint a szegény hívek pénzéből?

87. Azután mit bocsát meg és mit enged el a

⁹ Crassus gazdagságáról híres római.

pápa azoknak, akiknek teljes bűnbánatuk alapján jö-
guk van a teljes bűnbocsánathoz?!

88. Ugyancsak, miből lenne nagyobb haszna az
egyháznak, mint hogyha a pápa naponként százszor
osztana — amit most csak egyszer tesz meg — bár-
mely hívőnek bocsánatot és büntetés elengedését?

89. Ha a pápa valóban inkább a bűnbocsánattal,
mint pénzzel akarja munkálni a lelkek üdvösségét,
akkor miért helyezi érvényen kívül a már régen
helybenhagyott leveleit és bűnbocsánatát, ha azok ép-
pen olyan foganatosak?

90. Ha az egyszerű hívek ezen megfontolásra
mélto fogas okoskodásait csupán hatalmi szóval hall-
gattatják el és nem cáfolják meg alapos érveléssel,
úgy, ezáltal az egyházat és pápát nevetségessé, a ke-
resztyénséget pedig lehetetlenné teszik az ellenség előtt.

91. Ha tehát a bűnbocsánatot a pápa elgondo-
lása és szándéka szerint hirdetnék, akkor ezen kér-
désekre könnyen lehetne megfelelni; vagy talán fel-
sem merültek volna ezek.

92. Tűnjenek hát el azok a próféták, akik azt
mondják Krisztus népének: béke, béke és nincs
béke.¹⁰

93. De üdv azoknak a prófétáknak, akik azt
mondják Krisztus népének: Kereszt, kereszt és nincs
kereszt.

94. Buzdítsuk azért a keresztyéneket, hogy fe-
jüket, Krisztust megpróbáltatásokon, halálon és poklon
át is követni igyekezzenek.

95. S így inkább sok szenvedés árán jussanak
a mennybe, minthogy magukat, a békével áztatva,
elbázzák.¹¹

¹⁰ Ezék. 13:10, 16.

¹¹ Ap. Csel. 14:22.